

PACHATELÉ DOMÁCIHO NÁSILÍ V JIHOČESKÉM KRAJI PERSONS COMMITTING HOME VIOLENCE IN SOUTH-BOHEMIAN REGION

Ivana Šimová, Petra Zimmelová

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, katedra klinických a preklinických oborů

Summary

The research work presented here attempted to reflect the contemporarily widely discussed problem of providing persons committing the home violence with help. This problem is being solved within the framework of different help programmes. These are however, at the stage of their beginning in the Czech Republic right now. The data about the offenders are also not very numerous. Due to this, the target of the present research was to consider the problems in wider context, describe persons committing the home violence in the South-Bohemian Region, and find possibilities of providing the therapeutic help.

Results of the regional research principally agree with already implemented all-state investigations and opinions of recognized specialists in the field of the home violence. The research results demonstrated a lack of institutions in the South-Bohemian Region, which could offer the persons committing the home violence with necessary help. The authors try to propose possible solutions based on this finding.

Key words: victim – offender – home violence – help – organizations

Souhrn

Výzkum se snaží reagovat na současný velmi diskutovaný problém pomoci pachatelům domácího násilí. Tento problém je řešen v rámci různých programů pomoci. Tyto jsou však v České republice pouze v začátcích. Rovněž informace o samotných pachatelích nejsou nikterak rozsáhlé. Z tohoto důvodu bylo cílem výzkumu uvedenou problematiku rozšířit, popsat pachatele domácího násilí v Jihočeském kraji a zjistit případné možnosti poskytnutí terapeutické pomoci.

Výsledky regionálního výzkumu se v zásadě shodují s již proběhlými celostátními výzkumy a s názory velmi uznávaných odborníků na problematiku domácího násilí. Výsledky výzkumu poukázaly na nedostatek institucí v Jihočeském kraji, které by mohly pachatelům domácího násilí nabídnout potřebnou pomoc. V rámci tohoto zjištění se autoři článku snaží navrhnout možná řešení.

Klíčová slova: oběť – pachatel – domácí násilí – pomoc – organizace

ÚVOD

Partnerské násilí je jednou z nejrozšířenějších forem násilí páchaného mezi lidmi. Dle některých empirických šetření postihuje zhruba 10 % partnerských vztahů, přičemž většinu

obětí tvoří ženy. V rámci partnerského násilí je kladena neustále řada otázek jako např. co je příčinou násilného chování pachatele, může společnost eliminovat toto násilí, lze pachateli partnerského násilí otevřít oči, aby si

uvědomil důsledky svého chování a přijal za ně zodpovědnost (Marvánová-Vargová et al., 2008)?

Obecně je domácí násilí na ženách projevem historicky nerovných mocenských poměrů mezi muži a ženami, jež mají za následek nadvládu mužů nad ženami, diskriminaci žen a nemožnost úplné seberealizace žen (Arbeit mit Tätern Häuslicher Gewalt in Europa, 2006).

V České republice je většina institucí zaměřena pouze na oběti partnerského násilí a s pachatelem zacházejí víceméně jen okrajově a nysystematicky. Instituce v systému trestní justice zaměřující se na pachatele jsou orientovány především represivně a zabývají se pouze nejzávažnějšími případy partnerského násilí. Je pravdou, že v současné době vznikly v rámci některých institucí dobrovolné programy pro osoby s prvky násilného chování ve vztazích. Jejich počet je však nedostačující. V rámci vykonávacího řízení nejsou v našem systému k dispozici žádné specializované programy zacházení s pachatelem partnerského násilí (Marvánová-Vargová et al., 2008).

Cílem výzkumu bylo shromáždit veškeré dostupné informace o pachatelích domácího násilí v Jihočeském kraji. Informace o pachatelích domácího násilí mohou sloužit jako východní bod pro efektivní práci s těmito lidmi. Také mohou být využity jako podklad pro vyjasnění možnosti vzniku programu pomoci pachatelům domácího násilí.

METODIKA

Nebereme-li v potaz přímé získávání informací od samotných pachatelů domácího násilí, což je v našich podmínkách velmi obtížné, můžeme hovořit o dvou hlavních zdrojích, jak získat informace o nich samotných – od obětí či od osob, které s těmito lidmi přišly do kontaktu v rámci své profese (sociální pracovník, psycholog, psychiatr, policista atd.). V rámci projektu byly informace získány od osob, které s pachatelem přišly do kontaktu v rámci své profese. Jedná se tedy pouze o informace zprostředkované, tudíž nepřímé, což musíme v rámci výsledků projektu vzít na vědomí.

Strategie výzkumu byla zvolena jako kvalitativní. Výzkumná technika byla neřízený roz-

hovor. V rámci projektu bylo provedeno celkem 9 neřízených rozhovorů.

Výzkumný soubor tvořilo 9 vybraných členů interdisciplinárních týmů (IDT) zabývajících se domácím násilím v jednotlivých okresech Jihočeského kraje (pracovnice intervenčního centra, policisté z obvodních oddělení a kriminalisté v rámci Jihočeského kraje, psychologka z poradny mezilidských vztahů, sociální pracovnice neziskové organizace).

Z jednotlivých okresů byli osloveni: 2 členové IDT za okres České Budějovice, 1 člen IDT za okres Tábor, 3 členové IDT za okres Strakonice, 1 člen IDT za okres Písek a 2 členové IDT za okres Jindřichův Hradec. Do výzkumného souboru byli zvoleni na základě větších znalostí a zkušeností s pachatelem domácího násilí než ostatní členové IDT. Důvodem, proč do výzkumného souboru nebyl zařazen ani jeden člen IDT za okresy Prachatice a Český Krumlov, byla nižší incidence případů domácího násilí v těchto okresech a tudíž i malé či žádné zkušenosti s pachatelem domácího násilí.

Rozhovory se týkaly 87 případů domácího násilí v Jihočeském kraji. Tento počet odpovídá počtu vykázaní v Jihočeském kraji za roky 2007 a 2008.

V rámci rozhovorů byly klíčovými tématy: typologie a charakteristika pachatelů domácího násilí, rodinná a sociální situace pachatelů, okolnosti vzniku násilí, druh a možné příčiny násilí, možnosti a ochota spolupráce na terapii, existence nějaké sociální služby, která by v daném okrese poskytla pomoc pachatelům domácího násilí. Během rozhovorů byly také zmíněny statistiky, které byly zahrnuty do výsledků projektu.

VÝSLEDKY

V rámci prezentace výsledků projektu bude používán termín „pachatel“ v mužském rodě a termín „oběť“ v ženském rodě. Je to hlavně z toho důvodu, že všichni pachatelé, o kterých byl rozhovor veden, byli muži a zmíněnými oběťmi byly ženy.

Na úvod byly zjišťovány nejprve sociometrické údaje. Prvním zjišťovaným údajem byl vztah pachatele a oběti domácího násilí. V rámci Jihočeského kraje převládá nejčastěji vztah manžel-manželka, hned za ním pak vztah druh-družka. Co se týče věkové skupiny pachatelů, incidence násilného chování dominovala ve věku 41–50 let

a dále 31–40 let. Největší četnost pachatelů byla ve věku 42 let. Nejstarší pachatel domácího násilí v rámci Jihočeského kraje byl ve věku 75 let. Věkové údaje o pachatelích jsou za období 2007 a 2008 v rámci statistiky vykazání intervenčního centra Jihočeského kraje. Dalším zjišťovaným sociometrickým údajem bylo vzdělání. Nejpočetnější skupinu tvořili pachatelé, kteří byli vyučeni bez maturity nebo měli středoškolské vzdělání s maturitou. Tyto dvě skupiny pachatelů dominovaly nejvíce. Vysokoškolsky vzdělaní pachatelé a pachatelé se základním vzděláním tvořili méně početnou skupinu. Se vzděláním lze zmínit i sociální status pachatelů. Pachatelé v Jihočeském kraji pocházeli nejvíce ze střední sociální vrstvy a dále nižší sociální vrstvy. Pachatelé z vyšší sociální vrstvy se vyskytovali velmi málo.

Dále bylo zjišťováno, jak dlouho pachatel užíval násilí, než oběť vyhledala pomoc. Údaje o délce násilí nebyly oslovenými členy IDT zjištěny přímo od pachatelů, ale zprostředkovaně od obětí. Průměrná délka, kdy pachatel užíval násilí proti své oběti, byla 2–5 let. Nejdéle zjištěné trvajícím násilím bylo v délce 33 let. Nejkratší doba násilí, po které oběť vyhledala pomoc, byla dva měsíce. V návaznosti na to byla položena otázka, jaký druh násilí pachatel nejvíce používal. Ve většině případů šlo o kombinaci psychického a fyzického násilí, s tím, že psychické násilí se vyskytovalo ve všech případech. Jak uvádí jeden z oslovených členů IDT, „psychické a fyzické násilí jde ruku v ruce, ani to nelze striktně oddělovat“. Nejvíce užívané typy fyzického násilí byly: rány dlaní, pěstí do hlavy, tahání za vlasy, škrcení, sražení na zem, kopání či ohrožování pistolí nebo kuchyňským nožem. Mezi nejčastější typy užívaného psychického násilí patřily: nadávky, vydírání a výhrůžky. Ve většině případů pachatelé vyhrožovali obětem, že budou zabity nebo že přijdou o děti. Poměrně hodně bylo také uváděno ekonomické násilí, kdy důvodem k násilí byly z pohledu pachatele nepřiměřené finanční výdaje oběti.

Co se týče pohledu samotného pachatele na spáchané násilí, bylo zjištěno, že všichni pachatelé svou vinu za spáchané násilí striktně popírali. Skoro ve všech případech nepřijali vinu ani zodpovědnost za své činy. Veškerou vinu svalovali na oběť, tvrdili pravý opak či zlehčovali

celou situaci. S tím souvisí i samotný pohled pachatele na sebe samého. Pachatelé na sebe většinou pohlíželi jako na společenského, bezproblémového, klidného člověka. Agresivní sklony popírali, jejich vztah s obětí viděli jako spokojený, bezproblémový. Oproti tomu byl velmi zajímavý pohled oslovených členů IDT na samotné pachatele, se kterými přišli do styku. Pro většinu z nich se větší část pachatelů domácího násilí jevila jako bezproblémoví jedinci. Tito na první pohled působili slušným, pokorným a klidným dojmem a nedopouštěli se jiné trestné činnosti. U zbývající části pachatelů domácího násilí se projevovaly agresivní sklony i na veřejnosti, přičemž se kromě domácího násilí dopouštěli i jiné trestné činnosti.

Podíváme-li se na charakterové vlastnosti pachatelů domácího násilí, byla jich nalezena řada společných. Jednou z hlavních společných vlastností byla žárlivost. Výskyt této vlastnosti u pachatelů domácího násilí převládá nejvíce. Vedle přehnané žárlivosti pachatelé též disponovali velkou potřebou projevu dominance vůči svým obětem. Často zastávali názor, že muži jsou nadřazeni ženám, kdy měli neustálou potřebu cítit nad ženou moc a nadvládu. Mezi dalšími často uváděnými charakterovými vlastnostmi byly: egocentrismus, snahy dělat se lepším, impulzivita, výbušnost, emoční nezralost, prudké projevy emocí, nízká schopnost empatie a porozumění potřebám druhých, nízký pud sebezáchovy. Někteří pachatelé měli též problematické vztahy k autoritám, normám, měli tendence manipulovat s druhými lidmi, mít nad nimi převahu a jednat podle svých pravidel. V této souvislosti bylo též zjištěno, že za přehnaně sebejistým a sebevědomým vystupováním většiny pachatelů stály v řadě případů pocity vnitřní nejistoty, úzkost, nespokojenost sama se sebou, nízké sebevědomí. Tyto stavy si pak pachatelé nejčastěji kompenzovali právě prostřednictvím užití násilí.

Jedním z dalších klíčových témat bylo vysvětlení možných důvodů páchaného násilí. Zde se objevily tři zásadní rizikové faktory, které měly výrazný vliv na incidenci násilného jednání: alkohol, finanční či pracovní problémy a výskyt násilí v původní rodině. V souvislosti s užívaným násilím se stal nejvíce uváděným rizikovým faktorem alkohol. Je třeba upozornit, že alkohol nikdy není samotnou příčinou násilného jednání. V rámci vykazání za rok 2007 a 2008 v Jihočes-

kém kraji byl zhruba v 75 % násilných incidentů spouštěčem alkohol. Lze tedy uvést, že s rostoucí frekvencí konzumace alkoholu stoupá i počet násilných incidentů. Jako další výrazně dominantní rizikový faktor se ukázaly finanční či pracovní problémy pachatelů. Za vzniklé finanční či pracovní problémy byly uváděny: nezaměstnanost, nižší příjem pachatele vůči oběti, ztráta majetku, dluhy, změna prostředí. Jako nejvýraznější problém se projevila nezaměstnanost pachatele (ať už dočasná či dlouhodobá). Nezaměstnaní pachatelé uváděli, že neměli co dělat, pociťovali stavy nejistoty a ponížení vůči oběti. Násilí tak sloužilo pachatelům jako prostředek k zpětnému získání a upevnění pocitu moci a převahy. Třetí nejčastěji uváděný rizikový faktor byl výskyt násilí v původní rodině. Velká skupina pachatelů domácího násilí pocházela z rodin, kde bylo páčáno násilí, ať už na nich samotných či na jejich blízkých. Dostal-li se pachatel do nějaké stresové či zátěžové situace, musel se s tím určitým způsobem vyrovnat, zvládnout danou situaci. Takové situace často působily jako spouštěč, který otevřel násilné zážitky a vzpomínky z dětství, kdy pachatelé opakovali zažité vzorce a řešili vzniklé problémy násilím. Uvedené rizikové faktory se v řadě případů velmi často vzájemně prolínaly.

Posledním, v současnosti velmi diskutovaným tématem byla možnost pomoci pachatelům domácího násilí. Výzkumem bylo zjištěno, že v žádném okrese Jihočeského kraje neexistuje instituce poskytující pomoc pachatelům domácího násilí. Případná pomoc by byla oslovenými členy IDT nejčastěji směřována do nějaké místní psychologické poradny nebo na psychiatrii. Většina oslovených odborníků též souhlasila se zřízením nových institucí, které budou zaměřeny pouze na pomoc pachatelům domácího násilí (podobně jako zřízení intervenčních center pro oběti). Dobrovolná účast pachatelů v programech pomoci nebyla doporučena z toho důvodu, že by sám od sebe skoro žádný pachatel pomoc nevyhledal. V rámci výzkumu by oslovení členové IDT doporučili následující program pomoci: v rámci zákona by měly být zřízeny instituce poskytující programy pomoci přímo pachatelům domácího násilí. V souvislosti s tím by také měly být jasně vymezeny podmínky dobrovolné či nedobrovolné účasti na programu a s tím i související sankce v případě jejich porušení. V rámci

programu by se měli pachatelé naučit, jak zvládat agresi, stres, úzkost, provádět nácviky, jak má vypadat role muže atd. Práce by byla vedena vyškolenými psychoterapeuty jak ve skupině, tak individuálně. Důležité by bylo s pachateli mluvit, dát jim prostor k vypovídání a hlavně je nekritizovat. Programy pomoci pachatelům domácího násilí by měly být propojeny s intervenčními centry, které pracují s oběťmi. Při existenci institucí poskytujících pomoc pachatelům domácího násilí by tyto instituce v žádném případě neměla doporučovat policii. Pachatelé by pak byli méně vstřícní a nedůvěřiví vůči těmto institucím. Policie by pouze předala na pachatele kontakt a instituce by ho pak následně sama kontaktovala. V podstatě by šlo o stejný systém, jako je nyní spolupráce mezi policií a intervenčními centry v rámci vykazání. Výše uvedená doporučení budou více rozebrána v diskusi.

DISKUSE

V současné době je snaha o řešení problematiky domácího násilí komplexním způsobem. Tento by se měl v praxi projevovat nejenom pomocí obětem, ale i pachatelům domácího násilí. V České republice jsme však teprve na začátku zacházení s pachateli domácího násilí (Marvánová-Vargová et al., 2008).

Každý, kdo začíná pracovat s určitou skupinou, musí o ní nejprve něco vědět, seznámit se s jejími specifiky, co od ní může očekávat a co ne. Z tohoto předpokladu vycházel i samotný cíl projektu, jímž bylo zmapovat situaci pachatelů domácího násilí v Jihočeském kraji. Získané informace by pak mohly sloužit jako výchozí bod pro práci s těmito lidmi či k vyjasnění možnosti vzniku programu pomoci v Jihočeském kraji.

Základní znalost informací o pachatelích domácího násilí, jako jsou např. věk, vzdělání, sociální status, povahové vlastnosti, možné příčiny páčání násilí, postoj k pomoci či existence pomáhajících institucí, je dle našeho názoru v rámci začínající práce s těmito lidmi velmi důležitá. Jednotný popis pachatelů domácího násilí sice neexistuje, ale existuje řada shodných charakteristik, což potvrzují i výsledky samotného výzkumu. Ty se vcelku shodují s řadou významných studií, tvrzení či statistikami jiných domácích i zahraničních organizací. Obecně tedy můžeme říci, že urči-

tý popis samotných pachatelů již máme. To, co nám dle našeho názoru stále chybí a kolem čeho je spousta otazníků, je vznik a fungování samotných programů pro pachatele domácího násilí. V této souvislosti považujeme za nejzásadnější přínos projektu právě vyjasnění možnosti vzniku programu pomoci pro pachatele domácího násilí v Jihočeském kraji.

Co se týče samotné pomoci pachatelům domácího násilí, měli bychom si hned zpočátku více rozvést a objasnit informace získané v rámci projektu. Jak na začátku uvádějí všichni oslovení odborníci, hlavním problémem v rámci Jihočeského kraje je neexistence institucí, které by se této problematické skupině věnovaly. V této souvislosti jistě každého napadne myšlenka využití nějaké ze stávajících organizací. V Jihočeském kraji existují určité organizace, kde by pachatelé mohli v rámci pomoci najít dočasné útočiště. Pro přehled můžeme zmínit například manželskou a předmanželskou poradnu v Jindřichově Hradci či ve Strakonících, sociálněpsychologické centrum Arkáda a občanské sdružení INKANO v Písku či středisko pro rodinu a mezilidské vztahy v Českých Budějovicích. Problematika terapeutické pomoci pachatelům domácího násilí je však natolik specifická, že je třeba jí dle našeho názoru věnovat samostatnou pozornost. Musíme si uvědomit, že tato pomoc potřebuje velkou odbornou úroveň, tzn. nejde pouze o dobrou vůli či nalezení dočasněho útočiště. V tomto případě je důležité absolvování celého terapeutického procesu navrženého přímo pro tuto cílovou skupinu a vedeného terapeutem, který je speciálně pro tuto práci vyškolen. Důležitá je též návaznost na nějaké psychiatrické vyšetření. Bohužel samostatnou terapeutickou pomocí pachatelům domácího násilí se žádná z organizací nezabývá. Možnost řešení vidíme například ve vytvoření speciálního programu pro práci s pachatelí domácího násilí.

I kdybychom prozatím vzali v úvahu tu možnost, že pomoc by byla směřována do nějaké z místních poraden, i zde narážíme na zásadní problém. Někteří oslovení členové IDT spatřují problém v nevoli doporučovat pachatelům domácího násilí jakoukoli pomoc. Konkrétně se jedná hlavně o řadové policisty, kteří přijdou s pachatelem do styku nejčastěji.

Většina totiž vidí v pachatelích ty nejhorší, kteří patří do vězení. V nabídnutí pomoci či doporučení nějaké terapie nevidí žádný smysl. Přirozeně se to netýká všech, je však důležité tuto skutečnost mít na paměti. Právě spolupráce s policií v rámci doporučení programů pomoci je dle našeho názoru pro jejich existenci a fungování důležitá. Naproti tomu bychom rádi zmínili názor dvou z devíti oslovených členů IDT, kteří tvrdí, že instituce poskytující pomoc pachatelům by v žádném případě neměla doporučovat policie. Pachatelé by pak byli méně vstřícní a nedůvěřiví. Tento názor zastávají na základě vlastních zkušeností s pachatelí domácího násilí a je třeba jej vzít v potaz. Naše mínění je ale takové, že pokud se pachatel bude chtít změnit a bude mít dost silnou motivaci něco se svým životem udělat, tak kontakt na nějakou pomocnou organizaci přivítá, ať už bude od policisty či od jiné osoby. Pachatel, který bude obviňovat všechny kolem a nebude ve fázi hledání změny, nepřijme pomocnou ruku od nikoho. Je třeba zmínit, že výše uvedené možnosti vycházejí z předpokladu dobrovolné účasti pachatele na programu pomoci.

V této souvislosti bychom rádi uvedli tvrzení skoro všech oslovených členů IDT. Ti vidí smysl fungování programů pomoci pachatelům spíše v nedobrovolné účasti. Tento názor zdůvodňují tak, že by skoro žádný pachatel dobrovolně pomoc nevyhledal. Názory opírají o vlastní sdělení samotných pachatelů, se kterými přišli do styku. Tomuto názoru lze však oponovat zkušenostmi existujících domácích organizací, které již nabízejí pomoc pachatelům domácího násilí. Tyto organizace mají většinu klientů dobrovolných. Klienti, kteří přišli do organizací dobrovolně, často uváděli, že chtěli změnu. Právě změna je pro klienty motivací pro vstup do programu pomoci. Dle SOS centra ČCS Diakonie je motivace hlavní podmínkou pro účast v programu. Vždy je důležité, aby pachatel chtěl změnu a byl motivován, ať už je důvod jakýkoli (třeba z prospěchu, že nenastoupí do vězení) (Čierná et al., 2010).

Ohledně nedobrovolného zařazení pachatelů domácího násilí do programů pomoci lze konstatovat, že se Česká republika ubírá dobrým směrem. Aby účast v programu mohla být

nařízena, je nutno vycházet z určitého legislativního rámce. V tomto ohledu není třeba podnikat nové kroky, kdy právní rámec v České republice disponuje určitými možnostmi, v rámci kterých lze účast v programu nařídit. Trestní zákoník i trestní řád umožňují uložení přiměřených omezení a povinností za určitých podmínek, které mohou být uloženy soudem nebo státním zástupcem. Do uložených omezení a povinností pak lze zahrnout právě absolvování terapeutického programu souvisejícího s páčáním násilí proti osobě blízké. Silným motivačním prvkem pro pachatele by v případě absolvování programu bylo odstoupení od potrestání, nenastoupení k výkonu trestu nebo dokonce smazání trestu z rejstříku trestů. S přihlédnutím k těmto skutečnostem se i my přikláníme k možnosti jak dobrovolného, tak i nedobrovolného vstupu do terapeutického programu, bez rozdílu (Langhansová, 2006). Problémem, který zde však vyvstává, je zatím minimální počet organizací poskytujících terapeutický program pro pachatele domácího násilí.

Jak jsme již zmínili výše, práce s pachateli je velmi specifická a je třeba speciálně vyškolených terapeutů k jejímu vykonávání. To se nám jeví jako další problém, kdy v České republice neexistuje speciální výcvik pro terapeuty, kteří chtějí pracovat s pachateli domácího násilí. V ČR zatím proběhl pouze jeden výcvik pod vedením uznávaných odborníků manželů Netíkových. Ten proběhl v roce 2008 za finanční podpory Ministerstva zdravotnictví ČR. Výcvikem prošlo 16 terapeutů v období tří měsíců. V rámci programu byla též vytvořena metodika práce s pachateli domácího násilí (Netíková, Netík, 2010). Program zatím bohužel nebyl akreditován. Důvody nám však nejsou známy.

Navzdory výše uvedeným problémům se v České republice objevují první průkopníci, kteří si důležitost programů uvědomují a v práci s touto problematickou skupinou vidí nějaký smysl. V současné době v České republice existuje 7 organizací poskytujících pomoc pachatelům domácího násilí. Mezi ně patří: pražské SOS centrum Diakonie ČCE s programem pro osoby s násilným chováním ve vztazích, Informační a poradenské centrum Viola fungující při Centru sociálních služeb Praha s pro-

gramem pro lidi, kteří mají problémy s konfliktním jednáním, Centrum J. J. Pestalozziho v Chrudimi nabízející komplexní péči o oběti domácího násilí, jež zahrnuje i pomoc pro pachatele domácího násilí, Centrum sociálních služeb Ostrava s programem pro pachatele násilí v rodině, občanské sdružení ADRA v Hradci Králové, které v rámci své poradny nabízí službu práce s násilnými osobami a pachateli domácího násilí, Centrum nové naděje ve Frýdku-Místku nabízející program prevence partnerského násilí a dále brněnské občanské sdružení Persefona nabízející program zaměřený na terapii násilných osob s ohledem na již existující zkušenosti a opory v systému (Odbor prevence kriminality MV, 2011). Jak můžete sami vidět, programy jsou poskytovány v 5 krajích ze 14, což sledáváme nedostačujícím.

Bohužel u nás v Jihočeském kraji si žádná z organizací nevzala z výše uvedených příkladů a zatím neprojevila zájem zřídit podobný program pomoci pro pachatele domácího násilí. Zaměříme-li se na pachatele z Jihočeského kraje, kteří by rádi vyhledali pomoc, pak jsou mu nejbližší programy poskytované ve Středočeském kraji. V SOS centru v Praze v současné době probíhá skupinová terapie násilných osob, která běží zhruba již 6 měsíců. Skupina je polootevřená, tzn. pro klienta není problém do skupiny kdykoli vstoupit. Frekvence setkání je však dvě hodiny týdně po dobu nejméně půl roku, což by pachateli z Jihočeského kraje mohlo činit problémy jak po stránce časové, týkající se absence v zaměstnání, tak i finanční z hlediska dojíždění. Je zde samozřejmě možnost individuální terapie, kde jsou ale také nutná pravidelná a dlouhodobá sezení, která jsou pro úspěšnost terapie nezbytná. V tomto případě bychom doporučovali zapojení spíše do skupinové terapie, kde je silným prvkem skupinová dynamika. Vybere-li si dotyčný Informační a poradenské centrum Viola, je zde výhodou speciálně zřízené telefonní linky, kde může své problémy probrat s odborníkem. Avšak probírání problému pouze po telefonu je dle našeho názoru nedostačující. Centrum Viola nabízí i osobní setkání k řešení problému, zde však vyvstává opět výše zmiňovaný finanční a časový problém. Pachatel z Jihočeského kraje se tedy musí zatím spokojit s po-

moci nějaké z místních organizací, kde pomoci nás nebude mít takový efekt jako ve specializovaných programech. Z tohoto důvodu považujeme za nezbytné fungování minimálně jedné organizace v každém kraji, která by poskytovala pomoc pachatelům domácího násilí.

V této souvislosti je třeba zmínit návrh všech oslovených členů IDT, kdy instituce poskytující program pomoci by měly být zřízeny samotným zákonem. Jednalo by se o stejný princip, na jakém vznikla intervenční centra. Tím, že by organizace byly stanoveny samotným zákonem, by odpadl i problém týkající se financování programů, který je v současné době řešen pomocí dotací ministerstva vnitra. Dotace je určena vždy na pouhý rok, což ohrožuje samotnou existenci programů. Organizace tak musí každý rok žádat znovu o dotaci, aby mohly rozběhlý program udržet v chodu. Tento způsob podpory je však pouze dočasný a nelze ho provozovat dlouhodoběji. Proto je třeba co nejrychleji uvažovat o provedení patřičných legislativních kroků.

Existence a působnost organizací pomáhajících pachatelům domácího násilí již byla v předchozím textu dostatečně zmíněna. V této souvislosti se však nabízí řada zásadních otázek. Za stěžejní lze považovat především následující otázky. Jak má být s pachateli domácího násilí v organizacích pracováno? Má být při samotné práci vycházeno ze zahraničních zkušeností, nebo nám postačí zkušenosti vlastní? Dle obecného názoru je nutno vzít jako základ práce s pachateli domácího násilí vlastní i zahraniční zkušenosti, že pachatel není násilný od narození, jeho násilné chování je naučené a sociálně posilované (Voňková, Spoustová, 2008). V Německu například řada organizací vychází z obecných standardů pro práci s pachateli domácího násilí. Ty zahrnují základní cíle, ze kterých má samotná práce vycházet.

Mezi základní cíle práce patří:

1. Kruh násilí musí být rychle a důrazně přerušeno. Násilní muži musejí rozpoznat riziko, zamezit opakování činu a umět mu předcházet.
2. Násilníci musejí převzít zodpovědnost za své násilné činy. Jakékoli zalhávání, obhajování a omlouvání bude odhaleno, striktně odmítnuto a konfrontováno.
3. Sebepoznání a sebekontrola. Pachatelé by měli rozpoznat vlastní hranice, hranice jiných a naučit se je akceptovat.
4. Pachatelé by se měli naučit vžít do situace obětí, tzn. naučit se empatii.
5. Násilníci by se měli výhledově naučit, jak nenásilně řešit konflikty. Měli by si osvojit vlastní strategii a možnosti, jak v budoucnu řešit konfliktní situace, aniž by tím narušili hranice ostatních.
6. Muži by se měli naučit zlepšit schopnost komunikace a vnímání ve vztahu. Tím získají možnost v budoucnu zlepšit vlastní kvalitu života v kontextu sociálních vztahů (BAG-TäHG e.V., 2007).

Oslovení členové IDT vidí náplň práce s pachateli hlavně v naučení zvládnání agrese, stresu, úzkosti, provádění nácviků, jak má vypadat role muže atd. Za důležité pokládají prostor k vypovídání se a nekritizování pachatelů. Jeden z oslovených členů IDT uvádí, že muži obecně a hlavně pachatelé domácího násilí méně navštěvují různé psycho-sociální služby, stydí se, bojí se o sobě mluvit, neumí řešit své problémy, natož je s někým sdílet. To je třeba v rámci programu změnit. Názory našich oslovených členů IDT se shodují i s řadou domácích zkušeností. Například v SOS centru je na začátku důležitá motivace a přiznání viny, tzn. že klient nemůže vinu za násilí popírat, musí se k násilí přiznat. Do programu většina klientů vstoupila již motivována se snahou změnit se. Již od začátku je v SOS centru důležité učit klienta projevovat své prožitky, pocity, dávat mu oporu a prostor k vypovídání. Program se skládá z 12 sezení po dvou hodinách týdně, kdy na každém sezení je probíráno jedno téma. Celkem je rozebíráno 12 různých témat. Postupuje se od jednodušších ke složitějším. Prvních pět témat je hlavně o opoře, důvěře, prostoru, pocitu bezpečí, vztahu k sobě samému. Postupně se diskuse dostávají (zhruba někde uprostřed) k tématům jako: alkohol a drogy, život v páru, řešení problémových situací. Součástí programu je nejenom měnit vzorec chování, ale i modelování, hraní rolí, relaxace, učení prožívání atd. (Čierná et al., 2010). Tento program vychází z dlouholeté praxe manže-

lů Netíkových, kteří ho navrhli. Při tvorbě programu se manželé opírali hlavně o logoterapii, jakožto poradenskou metodu posilující odpovědnost, ujasnění preferencí a vědomé rozhodování. Zároveň byly využity principy behaviorální terapie se zaměřením na zpochybnění dosavadního chování a změnu vzorců vedoucí k násilí. Program dále pracuje s nácvikem asertivity, párovou terapií, neverbálními a relaxačními technikami (Netíková, Netík, 2010). Jediný problém v tomto programu je spatřován v jeho délce. Původní záměr trvání programu byl stanoven na dobu tří měsíců. Praxe však ukázala, že pro úspěšnou terapii je tato délka nedostačující. Pokud chceme změnit vzorec chování, naučit člověka prožívat různé situace, pak je třeba, aby program běžel minimálně rok (Marvánová-Vargová et al., 2008). Naproti tomu můžeme pro představu zmínit také německý program Hamburského centra ochrany proti násilí. Hamburské centrum zajišťuje individuální, párovou i skupinovou terapii. Pro skupinovou terapii je počítána účast minimálně půl roku. V rámci skupinové práce je rozebíráno celkem 10 hlavních témat: výklad pojmu násilí a násilného jednání, zobrazení a popis násilných situací, následky násilí, bilance násilného jednání, strategie nenásilného jednání, bezpečnostní plán při vzniku rizikových situací, komunikační vzory, obraz muže a ženy, role otce, vlastní viktimizace (Hamburger Gewaltschutz-Zentrum, 2011).

Pro nás zajímavá a inspirující je také metoda práce v centru J. J. Pestalozziho v Chrudimi. Na začátku práce s pachatelem domácího násilí považuje organizace za důležité navázat kontakt s klientem a vytvořit vztah vzájemné důvěry. Dle zkušeností z centra je v prvotní fázi důležité nechat klienta „vypovídat se“. Nejenom naslouchat, ale snažit se i pochopit a nekritizovat. Klient v podstatě potřebuje cítit, že je vnímán takový, jaký je, navzdory tomu, že udělal něco špatného. V samotné práci organizace nejprve zjišťuje klientovu sociální situaci, ve které se nachází, a pomáhá mu se v ní zorientovat. K dispozici je klientovi celý tým krizového centra jako sociální pracovnice, psycholog, terapeut či právník. Snahou je klientům ukázat, že svoji situaci nemusí řešit sami, že existuje někdo, na koho se mohou obrátit

a koho mohou poprosit o pomoc. V rámci práce s pachatelem domácího násilí si terapeut také všímá toho, zda klient mluví o tom, co ti druzí udělali jemu, co zkazili, jak mu ublížili, nebo jestli začne mluvit i o svém chování. Pokud má klient tendenci svalovat vše na někoho jiného, učí ho terapeut pohlížet i sám na sebe, na své chování a na své motivy. U pachatelů domácího násilí se také velmi často ukazuje, že mají celkově problém s vyjadřováním a pojmenováním svých pocitů. V této fázi je velmi důležité klienty podporovat a ujišťovat, že vše, co prožívají, je v pořádku. Práce s pachatelem domácího násilí probíhá na individuální úrovni a odvíjí se od potřeb klienta. Časové omezení v tomto případě terapie nemá (Pechtorová, 2010).

Nicméně i ve výše zmiňovaných metodách práce s pachatelem domácího násilí platí limitující podmínka: pachatel musí své činy doznat, sám musí usilovat o změnu svého chování a musí také věřit, že program pomoci mu opravdu pomůže. Popírá-li pachatel své skutky a zaujímá-li k pomoci odmítavý postoj, jsou šance na jeho nápravu minimální, kdy pravděpodobnost recidivy je značná (Čírtková, 2004).

ZÁVĚR

Závěrem bychom rády zdůraznily ty problémy, které nám stojí v cestě v rámci práce s pachatelem domácího násilí, a jak by tyto problémy bylo možné řešit. Prvotním a důležitým zjištěním, z kterého bychom rády vycházely, je fakt, že v Jihočeském kraji neexistuje žádná organizace nabízející speciální program práce s pachatelem domácího násilí. Pro účely dané věci budeme tedy vycházet pouze ze stávajících neziskových organizací působících v Jihočeském kraji. V zásadě se na začátku nemusíme obávat, že žádná z organizací nemá za cílovou skupinu pachatele domácího násilí. Vždyť většina výše uvedených pomáhajících organizací pracuje i s jinými skupinami, kdy práci s pachatelem si zvolily dobrovolně, na základě stále stoupající potřeby. Občanské sdružení Persefona je např. poskytovatelem odborného sociálního poradenství obětem domácího násilí, sexuálního zneužívání a znásilnění. V rámci pomoci pachatelům domácího násilí působí jako zprostředkovatel terapií.

Potřebu pomoci této skupině spatřuje hlavně v komplexním řešení problematiky domácího násilí, kdy terapeutická pomoc by dle sdružení měla být nabídnuta jak oběti, tak pachateli domácího násilí (Prejšová, 2010). Občanské sdružení ADRA pomáhá obecně všem lidem, kteří se ocitli v nouzi, např. obětmi domácího násilí, trestné činnosti, obětmi živelních katastrof či tragických nehod atd. Do této pomoci zahrnuje v rámci projektu také právě pachatele domácího násilí. Proč to tedy podobným způsobem nezkusit i u nás v Jihočeském kraji?

Prvním krokem by určitě měla být informovanost stávajících organizací o důležitosti práce s pachateli v Jihočeském kraji. Doporučovaly bychom uspořádání konference, workshopu či kulatého stolu. Záštitu nad tímto setkáním by mohla převzít například Zdravotně sociální fakulta JU nebo Krajský úřad Jihočeského kraje. Zde by své poznatky a zkušenosti představily hlavně ty organizace, které již s touto skupinou pracují. V rámci setkání bychom také uvítaly účast zástupců z ministerstva vnitra, které od roku 2008 vyhlašuje dotace právě na práci s pachateli domácího násilí. Přínosná by též mohla být sdělení vyškolených terapeutů, zabývajících se právě skupinou pachatelů domácího násilí. Také by bylo dobré oslovit manžele Netíkovi, kteří na základě dotace z ministerstva zdravotnictví vytvořili metodu práce s pachateli domácího násilí. Přínosný by byl i návrh na zrealizování dalšího výcviku nových terapeutů. Pokud by další běh výcviku již nebyl možný, např. z důvodu nedostatku finančních prostředků, doporučovaly bychom oslovit terapeuty, kteří již zmíněným výcvikem prošli a byli by ochotni spolupracovat.

Organizace, které mají s pachateli domácího násilí již zkušenosti, jsou v rámci Jihočeského kraje sociálně psychologické centrum ARKÁDA v Písku, manželská a předmanželská poradna v Jindřichově Hradci a Strakonících či občanská poradna INKANO v Písku. Organizacím doporučujeme vypracování programu pro práci s pachateli domácího násilí a podání projektu na získání dotace udělované ministerstvem vnitra. Nejvíce bychom však uvítaly pomocnou organizaci přímo v samotných Českých Budějovicích, jakožto největším, krajském městě. Důvod je takový, že v Českých

Budějovicích byl od roku 2007 do roku 2009 největší počet vykázaní v rámci Jihočeského kraje. Vykázaných bylo za uvedené tři roky celkem 28. Hned za Českými Budějovicemi následoval Písek, kde policie provedla celkem 24 vykázaní a dále pak Tábor, kde bylo vykázáno 23 osob. To, co nám v Českých Budějovicích zcela chybí, je například zřízení krizového centra pro dospělé nebo, jak je tomu v Německu, informační a poradenské centrum pro pachatele trestných činů s důrazem na domácí násilí. Organizace sídlící v Českých Budějovicích, které bychom prozatím doporučily pro vypracování programu, jsou Krizové centrum pro děti a rodinu či Diecézní charita, jejichž posláním je pomoc lidem v nouzi.

Při vzniku výše uvedeného programu by pak samozřejmě bylo zapotřebí navázat spolupráci s intervenčním centrem, policií, soudci, státními zástupci, Probační a mediační službou, orgánem sociálně-právní ochrany dětí a dalšími organizacemi. Zmíněné organizace či instituce by byly seznámeny s novým programem, kdy snahou by bylo hlavně získání jejich důvěry a víry v celkový přínos existence programu. Tyto organizace jsou dle našeho názoru pro vývoj a fungování vznikajících programů klíčové.

Určitý základ pro práci s pachateli domácího násilí v Jihočeském kraji již existuje. Tak proč zatím nevyužít zdroje, které máme? Důležité je nebát se být první, kdo přijde s něčím novým. Vždyť právě terapie pachatelů domácího násilí je jednou z nedílných složek pomoci obětem.

* *Projekt vznikl za finanční podpory Grantové agentury JU v roce 2008.*

LITERATURA

1. Arbeit mit Tätern Häuslicher Gewalt in Europa (2006). Richtlinien für die Entwicklung von Standards für Programme in der Arbeit mit männlichen Tätern häuslicher Gewalt. [online]. [cit. 2011-09-23]. Dostupné z: http://www.work-with-perpetrators.eu/documents/standards/wwp_standards_de_2008_vers_1_1.pdf?sprache=standards%2Fwpp_standards_de_2008_vers_1_1.pdf&submit=Download

2. Bundesarbeitsgemeinschaft Täterarbeit Häusliche Gewalt (BAG-TäHG e.V.) (2007). Standards und Empfehlungen für die Arbeit mit männlichen Tätern im Rahmen von interinstitutionellen Kooperationsbündnissen gegen Häusliche Gewalt (Täterarbeit HG) [online]. [cit.2011-09-23]. Dostupné z: <http://www.taeterarbeit.com/>
3. Čierná J, Hrubý J, Lamelová A (2010). Program pro násilné osoby, pachatele domácího násilí a osoby, které jsou násilné ve vztazích. Praha: SOS centrum Diakonie, 12 p.
4. Čírtková L (2004). Forenzní psychologie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 431 p.
5. Hamburger Gewaltschutz-Zentrum (2011). Ziele und Inhalte. [online]. [cit. 2011-09-23]. Dostupné z: <http://www.hamburgergewaltschutzzentrum.de/verantwortungstraining/ziele-und-inhalte.aspx>
6. Langhansová H (2006). Jsme připraveni na komplexní řešení domácího násilí? [online]. [cit. 2011-09-23]. Dostupné z: <http://www.viaiuris.cz/index.php?p=msg&id=33>
7. Marvánová-Vargová B, Pokorná D, Toufarová M (2008). Partnerské násilí. Praha: Linde nakladatelství, s. r. o., 159 p.
8. Netíková D, Netík K (2010). Program terapie partnerských agresorů. In: Koukolík F: Sborník textů zaměřených na problematiku domácího násilí. 1. vyd. Praha: Centrum sociálních služeb Praha, p. 150–154.
9. Odbor prevence kriminality MV (2011). Organizace poskytující podpůrné a další služby osobám vykázaným nebo osobám, kterým hrozilo vykázaní. [online]. [cit. 2011-09-23]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/organizace-poskytujici-podpurne-a-dalsi-sluzby-osobam-vykazanym-nebo-osobam-kterym-hrozilo-vykazani.aspx>
10. Pechtorová L (2010). Aktivity centra v rámci práce s násilnou osobou. [online]. [cit. 2011-09-23]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/centrum-pestalozziho-ppt.aspx>
11. Prejšová K J (2010). Terapie násilných osob – nezbytná součást řešení problému domácího násilí [online]. [cit. 2011-09-23]. Dostupné z: <http://www.persefona.cz/download/terapieNasilnychOsob4.11.pdf>
12. Voňková J, Spoustová I (2008). Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. Praha: Profem, 244 p.

Ivana Šimová, Petra Zimmelová
iw-sim@seznam.cz